

ПРОЦЕДУРИ АУДИТОРСЬКОЇ ПЕРЕВІРКИ ПРОЕКТНИХ РИЗИКІВ

В статті розкриті процедурні засади аудиту проектних ризиків. Визначені тести на відповідність елементів організації системи управління проектними ризиками, тести на відповідність методологічних концепцій ризик-менеджменту, тести на суттєвість.

***Ключові слова:** аудит проектів, проектні ризики, тести на суттєвість, тести на відповідність.*

Постановка проблеми, її зв'язок з науковими та практичними завданнями. В сучасних умовах господарювання в економіці України спостерігався спад інвестиційної активності, що зумовлено рядом факторів економічного, організаційного та соціального характеру. Інвестиційна діяльність перебуває в умовах невизначеності та ризику, тому інвестори, особливо іноземні потребують об'єктивної та незалежної оцінки інвестиційної привабливості та ризиковості інвестиційних вкладень.

Аудит проектних ризиків крім того, що необхідний при визначенні доцільності реалізації інвестиційних проектів та вибору найоптимальнішого з альтернативних, важливий ще й тому, що забезпечує вітчизняних та іноземних інвесторів однаковими інформаційними умовами та дозволяє оцінити інвестиційну привабливість вітчизняного проектного фінансування. Незалежна аудиторська експертиза проектних ризиків носить комплексний характер, дозволяє виявити можливість настання ризикових подій та вибрати найоптимальніший метод реагування на виявлені ризики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти теорії і практики стратегічного управління, а зокрема і управління ризиками розглянуті в численних працях зарубіжних і вітчизняних вчених. До таких досліджень варто віднести роботи І. Бланка [3], М. Грачової [6], Внукової Н [4], Воронцовського А.В. [5] та ін. Питання пов'язані з аудитом інвестицій, розглядають багато зарубіжних економістів, таких як Дж. К.Робертсон, М.Б. Хірш [1], а також відомі українські та російські вчені М.Т. Білуха [2], Радченко К.І. [9], Рудницький В.С. [10]. Аналіз опублікованих праць свідчить про недостатню розробленість даного питання в організаційно - методологічному спрямуванні. На особливу актуальність заслуговують наукові дослідження з формування нових підходів управління інвестиційною діяльністю суб'єктів господарювання, одним із елементів якої є систематичний і ефективний аудиторський контроль, що дозволяє оцінити досягнення стратегічних цілей компанії та забезпечити систему управління інформацією з оцінки проектних ризиків.

Метою статті є визначення процедурних підходів до перевірки проектних ризиків на етапі аудиторської експертизи інвестиційних проектів.

Виклад основного матеріалу. Аудит інвестиційних проектів – це системний процес накопичення та обробки інформації за допомогою спеціальних методів для встановлення відповідності інвестиційних проектів заданим критеріям, контролю та оцінки результатів їх реалізації. Головною метою аудиторської перевірки інвестиційних проектів є надання впевненості інвестору в прийнятті ефективних інвестиційних рішень та досягнення запланованих показників інвестиційного проекту.

Аудитор оцінюючи доцільність вкладення коштів в інвестиційний проект перевіряє правильність визначення ризику за інвестиційним проектом, оцінює карту проектних ризиків, перевіряє дієвість методів управління ризиками інвестиційного проекту.

Оцінка та аналіз проектних ризиків, а також розробка заходів реагування на їх виникнення здійснюється як на стадії розробки інвестиційних проектів так і на інших стадіях життєвого циклу проекту. Здійснюючи експертизу інвестиційних проектів, незалежні аудитори тестують (перевіряють) зони потенційного ризику, що досліджуються через певні контрольні індикатори (контрольні моменти). У деяких випадках, аудитори можуть запропонувати альтернативний інвестиційний проект, який, на їх думку, є ефективнішим, ніж проект, поданий на експертизу.

Отже, проведення аудитором експертизи проекту передбачає аналіз альтернативних інвестицій і здійснення паралельного проектного аналізу.

Вивчення прогнозової фінансової інформації аудиторською організацією здійснюється для того, щоб оцінити правильність її підготовки та встановити реалістичність та можливість її використання під час реалізації інвестиційних проектів. Основні зусилля аудитора під час оцінки проектних ризиків на етапі здійснення аудиторської експертизи спрямовуються на тестування зон потенційного ризику, які досліджуються через певні контрольні індикатори (контрольні моменти) [9, ст. 271].

Контрольні індикатори, які досліджуються аудитором під час оцінки проектних ризиків, можуть бути умовно поділені на три категорії (рис. 1).

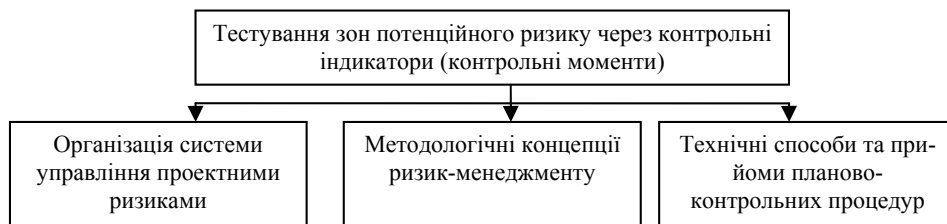

Рис. 1. Контрольні індикатори аудиту проектних ризиків

Інформацію, яка стосується кожної категорії контрольних індикаторів аудитор може отримати за допомогою процедур опитування та аналітичних процедур. Після цього кожен групу контрольних індикаторів доцільно протестувати за допомогою тестів на відповідність і суттєвість.

Отже, на етапі оцінки розроблених інвестиційних програм (бізнес-планів) в частині аналізу проектних ризиків, аудитори можуть застосовувати тести на відповідність, які дозволять отримати інформацію про дотримання принципів, правил, норм, а також виявити помилки та суперечності у системі управління проектними ризиками.

Тести на суттєвість застосовуються для з'ясування ступеня невідповідності виявлених помилок і суперечностей критерію оптимальності, а також дозволяють зафіксувати факти фундаментальної незгоди або невпевненості. Тобто, тестування на суттєвість дозволить аудитору виявити небажані відхилення в оцінці проектних ризиків, а також встановити ступінь важливості тих невідповідностей які були виявлені під час оцінки системи управління проектними ризиками.

Для того щоб дати відповідь на кожне питання аудиторських тестів необхідно застосувати відповідні процедури, які дозволять аудитору отримати аудиторські до-

кази. До основних аудиторських процедур які застосовуються під час оцінки проектних ризиків можна віднести контрольно-діагностичні та аналітичні процедури.

Контрольно-діагностичні процедури використовуються з метою оперативного виявлення та втручання в хід реалізації інвестиційного проекту, та дозволяють здійснювати превентивний контроль та діагностику виявлених загроз реалізації інвестиційного проекту. За допомогою даних процедур, аудитор може визначити найоптимальніші шляхи реагування на виявлені проектні ризики та обґрунтувати необхідність внесення змін в проектну документацію.

Аналітичні процедури застосовуються аудитором під час перевірки кількісної оцінки проектних ризиків. Застосовуючи статистичні методи, методи аналогій та коригування, а також експертних оцінок, аудитор може перевірити порядок визначення ризиковості інвестиційного проекту, а також повноти відображення відповідної інформації в карті проектних ризиків.

Використання тестів на відповідність та суттєвість дозволить аудитору оцінити ступінь організаційно-методичного забезпечення оцінки та виявлення проектних ризиків. Тестування на відповідність слід розпочати з оцінки організації системи управління проектними ризиками, складовими якої є:

- вивчення складу та принципів формування робочої групи, що займається оцінкою проектних ризиків;
- вивчення та оцінка характеру взаємодії підрозділів, які задіяні в процесі управління проектними ризиками;
- оцінка повноти та надійності інформації для управління проектними ризиками;
- дослідження методів оцінки та виявлення проектних ризиків.

Приблизний зміст тестів на відповідність організації системи управління проектними ризиками можна зобразити наступним чином (табл. 1).

Таблиця 1

Аудиторські тести на відповідність елементів організації системи управління проектними ризиками

Питання	Відповідь	
	позитивна	негативна
1. Чи сформовано спеціальну робочу групу для оцінки, виявлення та контролю за проектними ризиками?	<u>Так</u>	Ні
2. Чи розроблено план управління проектними ризиками?	<u>Так</u>	Ні
3. Чи розроблена анкета для ідентифікації проектних ризиків?	<u>Так</u>	Ні
4. Чи розроблена карта проектних ризиків?	<u>Так</u>	Ні
5. Чи визначено перелік основних (передбачуваних чи не передбачуваних) ризикових подій?	<u>Так</u>	Ні
6. Чи передбачено проведення внутрішнього аудиту проектних ризиків?	<u>Так</u>	Ні
7. Чи обґрунтовано доцільність використання методів оцінки та виявлення проектних ризиків?	<u>Так</u>	Ні

Тести на відповідність елементів організації системи управління проектними ризиками містять лише деякі найважливіші питання. Дані тести підлягають змінам та деталізації в ході проведення аудиторської експерти інвестиційних проектів. Наступним кроком тестування на відповідність є вивчення методологічних концепцій ризик-менеджменту (табл. 2).

Таблиця 2

**Аудиторські тести на відповідність методологічних концепцій
ризик-менеджменту**

Питання	Відповідь	
	позитивна	негативна
1. Чи правильно визначені грошові потоки за інвестиційним проектом?	<u>Так</u>	Ні
2. Чи правильно вибрано формулу для дисконтування грошових потоків?	<u>Так</u>	Ні
3. Чи правильно виявлені фактори виникнення проектних ризиків?	<u>Так</u>	Ні
4. Чи правильно оцінено ймовірність настання проектних ризиків?	<u>Так</u>	Ні
5. Чи правильно згруповані ризики за видами, формами виникнення та значущістю для проекту?	<u>Так</u>	Ні
6. Чи правильно вибрані методи оцінки проектних ризиків?	<u>Так</u>	Ні
7. Чи належно обгрунтовано та визначено допустимий рівень ризику?	<u>Так</u>	Ні
8. Чи правильно визначені зони ризику та можливі втрати за проектом?	<u>Так</u>	Ні
9. Чи враховується в проекті фактор інфляції?	<u>Так</u>	Ні
10. Чи є помилки у використанні номінальних і реальних норм доходності?	<u>Ні</u>	Так
11. Чи існують факти несумісності даного проекту з іншими, що реалізуються одночасно?	Ні	<u>Так</u>
12. Чи існують привабливіші проекти з точки зору ризиковості?	<u>Ні</u>	Так

На етапі оцінки системи управління проектними ризиками, аудитор має встановити важливість (суттєвість) тих помилок (невідповідностей) які були виявлені в ході тестування на відповідність. Зміст тестів на суттєвість (табл. 3) визначаються суб'єктивною думкою аудитора та містять інформацію яка дозволяє визначити важливість тих неточностей які були виявлені аудитором, характеру їх впливу на результати реалізації інвестиційного проекту.

Таблиця 3

Аудиторські тести на суттєвість під час оцінки проектних ризиків

Питання	Відповідь	
	позитивна	негативна
1. Чи існує імовірність того, що помилка (суперечність) призведе до втрати очікуваних економічних вигод за інвестиційним проектом?	Ні	<u>Так</u>
2. Чи існує ймовірність того, що інвестиційний проект не буде завершено вчасно за рахунок настання даної помилки?	Ні	<u>Так</u>
3. Чи існує імовірність понесення підприємством значних незворотних витрат внаслідок виявлення помилки?	Ні	<u>Так</u>
4. Чи існує загроза для інвесторів, кредиторів внаслідок помилки (суперечності)?	Ні	<u>Так</u>
5. Чи існує загроза для інвестиційного проекту внаслідок даної помилки?	Ні	<u>Так</u>

Підводячи підсумок викладеному матеріалу, необхідно відзначити, що під час проведення аудиторської перевірки, аудитори мають підходити до вивчення проектних ризиків не як статистичного, незмінного параметру, а як змінного рівень якого можна зменшувати шляхом побудови ефективної системи управління. Тобто, аудитор повинен не тільки зібрати та проранжувати фактори ризику, але і змодельовати процес реалізації проекту; оцінити з відповідною ймовірністю можливість виникнення несприятливих ситуацій; підібрати методи мінімізації їх впливу, а також дослідити порядок поведінки параметрів проекту в ході його реалізації.

Список використаних джерел

1. Аудит Монтгомери / Ф.Л. Дефлиз, Г.Р. Дженик, В.М. Рейлли, М.Б. Хирш. – М: Аудит, ЮНИТИ, 1997.-542 с.
2. Белуха Н.Т. Аудит: Учебник. – К.: «Знання», КОО, 2000. – 769 с.
3. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент / Бланк И. А. – К. : Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. – 448 с.
4. Внукова Н. Базова методика оцінки економічного ризику підприємств // Фінанси України. – 2002. – №10. – С. 15-21.
5. Воронцовский А.В. Управление рисками. – Х.: Форт ЛТД, 2004. – 457 с.
6. Грачева М. В. Риск-анализ инвестиционного проекта / Грачева М. В. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 351 с.
7. Про затвердження положення про типовий бізнес-план. Наказ Фонду державного майна України. №301 від 26.05.1994р.
8. Методичні рекомендації з розроблення бізнес-плану підприємств: Наказ Міністерства економіки України від 06.09.2006р. № 290 [Електронний ресурс].– Режимдоступу: http://www.chp.com.ua/doc/nakaz_290.htm.
9. Радченко К.І. Аудит стратегічних управлінських рішень, прогнозів та проектів. – Л., 2001 р. – 356 с.
10. Рудницький В.С. Методологія і організація аудиту. – Тернопіль: «Економічна думка», 19998. – 192 с.

Summary. In the articles exposed procedural principles of audit of project risks. Certain tests on accordance of elements of organization of control system by project risks, tests on accordance of methodological conceptions of risk management, tests on importance.

Key words: audit of projects, project risks, tests, on importance, tests on accordance.

УДК 368.5:330.131.5

Кузовенкова Н.В., к.е.н., асистент Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка

ТЕНДЕНЦІЇ СТРАХУВАННЯ РИЗИКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

У роботі наведено результати аналізу поточного стану та окреслено основні проблеми розвитку страхування агроризиків в Україні, визначено перелік основних страхових продуктів, що їх пропонують страхові компанії сільгоспвиробникам.

Ключові слова: сільське господарство, ризик, страхова компанія, страховий продукт, страхова премія, страхова сума, франшиза.

Постановка проблеми. Невизначеність, та пов'язаний з нею ризик об'єктивно присутні у будь-якій діяльності людини, у тому числі й економічній. На сьогодні сільське господарство справедливо вважають найбільш ризикоемною галуззю економіки, що пов'язано з рядом особливостей його функціонування. Врахування особли-